

POLITIKA I DRUŠTVO

Papa Franjo, *Politika i društvo. Razgovori s Dominiqueom Woltonom*, Verbum, Split, 2019., 318. str.

Nova knjiga pod imenom pape Franje donosi, kako doznajemo iz njezina Uvoda, tekst dvanaest njegovih osobnih razgovora s francuskim sociologom i komunikologom Dominiqueom Woltonom, koji se po vjerskom opredjeljenju izjašnjava kao agnostik. Knjigu upravo ovi podaci čine osobito zanimljivom. Naime, pisana u formi razgovora, a ne intervjuja, knjiga ne robuje strukturi *pitanje – odgovor*, već predstavlja pravu i vjerno zapisanu razmjenu mišljenja dvaju stručnjaka u komunikaciji – jedan u akademskom smislu, drugi u općeljudskom, a ujedno predstavlja i otvoreni razgovor dva predstavnika različitih vjerskih opredjeljenja.

Knjiga je podijeljena u osam poglavlja, koja su naslovljena prema važnim kulturnim i religijskim pitanjima svijeta: mir i rat; religije i politike; Europa i kulturna raznolikost; kultura i komunikacija; drukčijost, vrijeme i radost; milosrđe; tradicija i pokret; životno određenje. Svako poglavlje dopunjeno je dvama tekstovima javnih govora pape Franje, održanih poslije njegova izbora za rimskog prvosvećenika. Iako knjiga nosi naslov “Politika i društvo”, prema srži razgovora odgovarao bi joj i (pod)naslov “Crkva u globaliziranom svijetu”, budući da se sva obrađena pitanja u knjizi više ili manje svode na angažman Crkve u današnjem globaliziranom svijetu. Teme političkih i institucionalnih sukoba unutar same Crkve, iako su na malobrojnim mjestima suptilno naznačene, ipak su izostavljene.

Papa Franjo u knjizi zastupa vlastito viđenje globalizacije kada slici globalizacije kao kugle suprotstavlja sliku poliedra: “[kod kugle] je svaka točka jednako udaljena od središta. Sve su točke identične, traži se jednoobraznost. Takva vrsta globalizacije uništava raznolikost. Globalizaciju možemo zamisliti i kao poliedar kod kojega su sve točke povezane, ali svaka točka – bio to narod ili osoba – zadržava svoj vlastiti identitet.” Papa u knjizi snažno zastupa tumačenja nekih političkih pojmova koja odstupaju od danas raširenih shvaćanja. Tako na osnovu viđenja pape Pija XI. drži da je politika jedan od najuzvišenijih oblika ljubavi prema bližnjemu, dok pojam narod shvaća, polazeći od Rodolfa Kuscha (njemačko-argentinski filozof i antropolog) kao mitsku, a ne logičku kategoriju. To su viđenja kojima u teologiji još treba naći mjesto, pa njihovo isticanje od strane Pape u ovoj knjizi predstavlja vrijedan doprinos tome. Tema koja se

provlači kroz gotovo sve odgovore pape Franje u ovoj knjizi jest *dijalog*. Za njega dijalog, a osobito izgrađivanje mostova kroz dijalog, predstavlja značajno mjesto doprinosa Crkve globaliziranom svijetu: "Mislim da doprinos Crkve mogu biti mostovi. Dijalog je 'veliki most' između kultura." Učenje za takav dijalog, koji uključuje iskrenost i slušanje, za Papu počinje od malih nogu.

Papa u knjizi odgovara ne s učiteljske pozicije, već slobodno, otvoreno, neposredno, ponegdje uz humorističan pristup složenim temama i, kako stoji i u pojedinim oglasima ove knjige, *bez filtra*. To je važno razumjeti, budući da će svatko tko u knjizi bude tražio uske teološke pozicije, naići na velike poteškoće. Štoviše, tvrdnje koje se u knjizi pojavljuju kao što su ona da je u istini teško prepoznati Boga, da su kršćani komunisti, da je moguće otvaranje Crkve svijetu bez evangelizacije, da ne treba biti apologet i propovijedati ateistima, već da se "živi svoj život" – sve su to tvrdnje koje bi neopreznog čitatelja mogle neugodno iznenaditi, ako ne uzme u obzir kontekst Papinih tvrdnji, a koji u ovoj knjizi nije usko filozofsko-teološki kontekst ili je, drugačije rečeno, najmanje taj kontekst. Čitateljima koji se ne obaziru na tu činjenicu, bit će teško razumljiva otvorenost kojom Papa provocira i kritizira neke pojave unutar Crkve, primjerice, kada u kontekstu odnosa Crkve prema spolnosti i celibatu kaže da su jedna od boljki Crkve "svećenici 'stari momci' i časne sestre 'stare cure' ispunjeni gorčinom".

Knjiga se ponajprije bavi pitanjem Crkve *ad extra*, ali se na određenim mjestima suptilno dotiče i pitanja *ad intra*. Vjerojatno najjasniji primjer toga jest kada se papa Franjo dotiče pitanja kritika pobudnice *Amoris laetitia*, gdje neizravno i kratko, ali vrlo snažno odgovara kritičarima. Evo što kaže: "Tu je i *Amoris laetitia* (...) To je nešto jasno i pozitivno, a oni koji imaju previše tradicionalističke sklonosti tome se protive govoreći da to nije prava doktrina. U osmoj glavi na temu ranjenih obitelji kažem da postoje četiri kriterija: *prihvatiti, pratiti, razlučiti situaciju i uključiti*. To nije nikakva kruta norma. To otvara put prema komunikaciji. (...) Mi, svećenici, nažalost smo navikli na krute norme. Na fiksirane norme. Nama je teško 'pratiti na putu, uključivati, razlučivati, govoriti dobro'. Ali to je moj prijedlog." I na mnogim drugim mjestima papa Franjo se poziva na tvrdnje iz vlastitih dokumenata, osobito *Laudato si'* i *Evangelii gaudium*, što je pokazatelj koliko je njegova misao o temama ekologije i radosti konzistentna.

Pozorni čitatelj brzo će primijetiti kako bi knjiga lako mogla biti označena i kao suautorsko djelo pape Franje i Dominiquea Woltona. Naime, knjiga je na mnogo mjesta poslužila i Dominiqueu Wol-

tonu za prenošenje vlastitih ideja i stavova, uglavnom u pitanjima komunikacije i odnosa Crkve i politike. To nije neobično, budući da forma dijaloga, za razliku od intervjua, upravo omogućuje iznošenje vlastitih stavova.

Ipak, knjiga nije bez mana. Na nekim mjestima u knjizi primjećuje se (pre)brzo prelaženje s jedne velike teme na drugu. Primjerice, s pitanja o izjavi Pape o “trećem svjetskom ratu” odmah se prelazi na pitanje odnosa Pape prema tragediji kršćana na Istoku, da bi se odmah nakon toga postavilo pitanje: “Gdje je Bog bio u Auschwitzu?”, a odmah potom pitanje originalnog doprinosa Južne Amerike globalizaciji. Iako određene poveznice s tim pitanjima u konačnici postoje, potreban je izniman napor kako bi ih pozoran čitatelj prepoznao. Također, jedno od najčešćih pitanja koje Wolton postavlja papi Franji moglo bi se sažeti ovako: “Zašto Crkva šuti o tome?” ili “Zašto ne kažete nešto o tome?” Iako pomalo klišeizirano, takvo pitanje je posve legitimno, a s obzirom na teme razgovora često i opravdano. Međutim, na više mjesta Papa na takva pitanja odgovara primjerom jasnoga govora Crkve/papâ o problematiziranoj temi, pa se na trenutke čini kako Wolton nije detaljno upoznat s djelovanjem Crkve. No, kao što je već rečeno, forma dijaloga u kojoj je knjiga pisana omogućuje da čitatelj prihvati i takav pristup, jer dijalog podrazumijeva i slušanje i učenje. Dakle, s više strana se izbor forme dijaloga za knjigu čini vrlo razboritim Woltonovim odabirom.

Po svemu sudeći, knjiga vrlo vjerno prenosi razgovor, kronološki i sadržajno. Zbog toga je moguće pratiti vremenski razvoj misli oba protagonista razgovora, a na određenim mjestima, po stilu razgovora, može se razaznati i njihovo prijateljsko ozračje. To knjizi daje i sasvim specifičnu ljepotu, koja govori kako je moguć dijalog u ljubavi onih koji stoje na različitim stranama, bez borbenog suprotstavljanja. No čitatelj koji poželi ne kronološki, već tematski analizirati misao, bilo pape Franje, bilo D. Woltona, naći će se pred teškom zadaćom: odgovori koji bi sačinjavali jednu cjelinu, razasuti su kroz cijelu knjigu. Iako svako od dvanaest poglavlja ima okvirnu temu, tekst očituje vrlo slobodan i otvoren razgovor, u kojem se u kratkom vremenu dotiče mnogo različitih pitanja.

Zbog rečenog, knjiga *Politika i društvo* može se s pravom smatrati uzorom dijaloga o politici i društvu, prije negoli traktatom o naslovnoj temi. Pokazivanje da je dijalog onih koji ne dijele mnoge stavove moguć, da se iskrenim i dobrohotnim dijalogom može pozitivno pridonijeti globaliziranom svijetu – to je istinska vrijednost ovoga djela.

Ivan Glavinić